Aanteekeningen.

(*a*) Er is, zoo in het, op eene hoogte, door den tegenwoordigen eigenaar smaakvol gebouwde Logement, als in de woningen van eenige particulieren, geschikte gelegenheid voorhanden, om alhier een gedeelte van den zomer, aangenaam, door te brengen; wordende aan degenen, die alzoo hun verblijf in het dorp houden, de vrije wandeling door de keurig onderhoudene wandelpartijën om het slot, vrijëlijk toegestaan.

(*b*) *Rozendaal* was zeker, in den stijl, die in den tijd van Lodewijk XIV in Europa veld won, een der merkwaardigste Lusthoven die ons Vaderland opleverde en met waarlijk Koninklijke praal van kunstige fonteinen, kostbare grotwerken en veelvuldige waterwerken voorzien, zoo als blijken kan uit het, in den tekst, reeds vermelde en van eene naauwkeurige kaart en 19 afbeeldingen voorziene werk van den Arnhemschen Predikant d'Outrein. Men vergelijke hierbij de noot (*ggg*). — Wij voor ons hadden wel gewenscht, dat die kostbare overblijfselen van vroegere dagen, die zoo geheel in den smaak der *renaissance* vielen, hadden kunnen worden behouden. — *Rozendaal* is nu bevalliger dan vroeger; doch in onze schatting minder merkwaardig. Wij eerbiedigen echter gaarne den wil des eigenaars, en erkennen gereedelijk, dat er schatten zouden noodig geweest zijn, om hetgeen sedert jaren, min of meer, vervallen was, in den ouden luister te herstellen, — terwijl zeker aan die schatten eene betere bestemming te geven was, dan ze aan de herstelling van kostbare nietigheden te verkwisten.

(*c*) Vergelijk aanteekening (*a*).

(*d*) Men zie 's Mans *Roosendaal, als de prachtigste bezitting van de Geldersche Graven en Hertogen en derzelver hofhouding aldaar, enz.*

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Straks dekt verdubbeld floers haar weêr,
En de angst van 't hart breekt uit,
Als nu haar bleek bestorven mond
Ter Godspraak zich ontsluit.

» Hoor" spreekt zij » wispelturig Man,
Die mij zoo wreed verstiet!
Mijn woord tot u verkondigt straf! —
't Is God, *die 't mij gebiedt!*

Hoor, Gelder! *met uw Tweetal gaat*
Die Naam, die Stam voorbij,
Wier voortduur hing aan 't meerdertal,
Dat Gij verwierpt! in Mij!

Hoor, Gelder! *'t snoer der Liefde brak*
Uw trouwvergeetle hand:
Dit Kroost, bij huistwist opgewiegd,
Scheurt eens den Broederband.

In dubble heerschaar staat het Volk,
Naast hen ten strijd onteend;
En 't jammer, dat al 't Land vervult,
Gaârt vloek op uw gebeent'!

Zoo dreigt *Gods roê! Maar gij .... ons Bloed! ....*
Bidt met ons! bidt genaâ!
Aan 't smeeken van uwe onschuld hangt,
Dat zij meêdoogend sla."

Hier zweeg ze, en ging. Den Hertog vloeit
Het doodzweet van 't gezigt;
En siddrend buigt zijn knie voor Hem,
Die slaaf en koning rigt.

Vergelijk almede J. Kok, *Vaderlandsch Woordenboek*, bladz. 251 en 252.

(*l*) Zie onder anderen Pontanus, *Lib.* VII, pag. 266.

(*m*) Vergelijk over dezen burgerkrijg de aanteekening (*n*) op *Nyenbeek* en de aldaar aangehaalde schrijvers; mitsgaders J. Kok, *Vaderl. Woordenboek*, Deel VIII, bladz. 1093 en 1094, en v. Spaen, *Inleiding tot de Historie van Gelderland*, bladz. 268.

(*n*) Vergelijk Slichtenhorst, *Tooneel des Lands van Gelre*, bl. 114.

(*o*) Zie over Reinald III, de aanteekening (*m*) op den Burg *Nyenbeek* en de aldaar aangehaalde schrijvers; mitsgaders v. Spaen, *Inleiding tot de Historie van Gelderland*, Deel II, bladz. 264—271. Men kan ook

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

over deze en de beide voorgaande REINALDEN naslaan J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, Deel XVII, bladz. 128—135.

(*p*) Zie over EDUARD, geboren in 1336 en overleden in 1371, het medegedeelde, in de aanteekeningen (*o* en *p*), op den Burg *Nyenbeek* en de aldaar aangehaalde schrijvers; te vermeerderen met VAN SPAEN, *Inl. tot de Historie van Gelderland*, Deel II, bladz. 271—275 en IS. AN. NYHOFF, *Gedenkw. uit de Geschiedenis van Gelderland*, Deel II, bladz. 47 en volgende. Alsmede J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, Deel XVII, bladz. 135 en 136.

(*r*) Zie IS. AN. NYHOFF, *Wandelingen*, bladz. 111.

(*s*) WILLEM VAN GULIK, zoon van WILLEM IV *van Gulik* en MARIA VAN GELRE, huwde KATHARYNA *van Holland*, die aan Hertog EDUARD was verloofd geweest, op veertienjarigen leeftijd, doch stierf kinderloos in 1402. Zie J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, Deel XVII, bl. 136—139. Vergelijk ook v. HOOGSTRATEN en SCHUER, *Groot Algemeen Historisch Woordenboek*, Lett. G, folio 287, en de aanteekening (*s*) op den Burg *Nyenbeek*.

(*t*) REINALD of REINHOLD VAN GULIK, overleed mede kinderloos in 1423. Zie J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, bladz. 139 en 140 en HOOGSTRATEN en SCHUER t. a. p. Deze Hertog moet zich, onder anderen, in Mei 1419, op het huis *Rozendaal*, met zijne gemalin, hebben opgehouden, blijkens het *Arch. van Elb.*, *Lad.* XIII, No. 32, aangehaald bij v. SPAEN, *Inl. tot de Historie van Gelderland*, Deel IV, bladz. 179. Wat er in 1418 en 1419 te *Rozendaal* gebeurd en onderhandeld is, en tot welke groote veranderingen, in den politieken toestand van *Gelderland*, dit aanleiding heeft gegeven, is uit ongedrukte stukken voorgedragen door IS. AN. NYHOFF, *Gedenkw.*, Deel III aan het einde.

(*u*) ARNOLD of ARNOUD VAN EGMOND, geboren in 1410, uit Heer JAN VAN EGMOND en MARIA VAN ARKEL, eene dochter van Heer JAN VAN ARKEL, die ten vrouwe had JOHANNA VAN GELRE, zuster van WILLEM en REINOUD. Zie H. AQUILII *Chronicon Gelriæ*, pag. 36. Hij geraakte almede in twist, met zijnen heerschzuchtigen zoon ADOLF, die hem verraderlijk, in 1464, te *Grave* gevangen nam; — door tusschenkomst van KAREL *den Stouten* ontslagen, overleed hij, in 1473. Zie J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, Deel XVII, bladz. 142—153. Deze Hertog hield in 1430 en 1431 zijne hofhouding op *Rozendaal*, blijkens v. SPAEN, *Inl. tot de Historie van Gelderland*, Deel IV, bladz. 179.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

(*v*) Van Hasselt deelt in zijn *Rosendaal*, op bladz. 347, den brief mede, waarbij deze Claeis van Aller wordt aangesteld tot *Borchgreve ende Amptman*. Reeds vroeger waren er zulke beampten op *Rosendaal* geweest, als in 1413 zekere Hubert Wolff: volgens van Hasselt, ibid. bladz. 140, en later, vindt men gewag gemaakt van eenen Gerard van der Rochen, ibid. bladz. 384 en van Johan van Rieselt, in het *Arch. van Elburg*, *Lad.* XIII, N°. 32. Is. An. Nyhoff zegt: » Het ambt van zulk eenen *Burggraaf*, *Burgseet* of *Slotvoogd*, bestond hoofdzakelijk daarin, dat hij zijnen Burg en deszelfs onderhoorigheid voor alle vreemd geweld moest bewaren, de inkomsten daarvan opbeuren en besturen, uit dezelve de kosten der hofhouding goedmaken, van het overige behoorlijk rekenschap doen, en in het algemeen over alles een goed toezigt houden.

(*w*) Bekend zijn de onlusten, ontstaan, over het elkander gewapenderhand betwisten des hertogdoms, door de huizen van *Bourgondië*, *Oostenrijk* en *Kleef*.

(*z*) Dit was Johannes II, Hertog van *Kleef*, geboren den 23sten April 1438, overleden in 1521, van wien men verhaalt, dat hij buiten echt 63, en in echte één kind zoude verwekt hebben. Zie D. v. Hoogstraten en J. L. Schuer, *Groot Algemeen Hist. Woordenboek*, Lett. K, folio 107.

(*aa*) Zie Is. An. Nyhoff's *Wandelingen*, bladz. 113.

(*bb*) Zie over deze de aanteekening (*p*) op *het Huis den Wildenborch* en aanteekening (*rr*) op *Tbutenburgh*.

(*cc*) Vergelijk de aanteekening (*u*) op *het Huis Cronenburch*.

(*dd*) Vergelijk de aanteekening (*l*) op *de Ridderhofstad Westhoven*.

(*ee*) Zie over Karel van Egmond de aanteekening (*e*) op *de Cannenborch* en die van (*v*) op *het Slot te Muiden*, mitsgaders de aldaar aangehaalde schrijvers.

(*ff*) Koning Filips hield toen te *Rozendaal* zijn hoofdleger, en Karel deed daar voor hem eenen voetval. Vergelijk Is. An Nyhoff, *Wandelingen*, bladz. 114, noot 38.

(*gg*) Gerrit van Scherpenzeel, een lid van dit, van het aanzienlijke geslacht Amersfoort afstammend geslacht, was de eerste die Palick genoemd werd, waarom, is ons niet gebleken; hij werd in 1505 met *Scherpenzeel* verleid. Zie v. Spaen, *Inl. tot de Historie van Gelderland*, Deel IV, bladz. 198 en 199.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

(*hh*) Vergelijk aanteekening (*s*) op *Toutenburgh*, aanteekening (*s*) op *het Huis Hackfort*, en aanteekening (*k*) op *het Slot Windenburg*.

(*ii*) Dit belangrijke Charter vindt men bij VAN HASSELT, *Rosendaal*, bladz. 441—444. Hij schonk het, gelijk uit dit stuk blijkt, in wederwisseling van het huis *Kaldenhoeve* en zeker deel in *Loenderbroek*, met het rigterambt aldaar.

(*kk*) Deze werd in 1544 met *Scherpenseel* beleend. Zie v. SPAEN, *Inleiding tot de Historie van Gelderland*, Deel IV, bladz. 199.

(*ll*) Vergelijk Is. AN. NYHOFF, *Wandelingen*, bladz. 115.

(*mm*) De oorspronkelijke Perkamenten brief, die zulks vermeldt, wordt nog onder de Archieven van *Rozendaal* bewaard.

(*nn*) Deze DERK of DIRK VAN DORTH, Heer van *Rozendaal*, was de 3de zoon van DERK VAN DORTH EN VARIK en JOHANNA VAN ROSSEM VAN MEINERSWIJK, eene nicht van den vermaarden MAARTEN VAN ROSSEM: hij huwde aan vrouwe N. VAN VORDEN, bij wie hij eenen eenigen zoon, mede DERK genaamd, verwekte, die ná hem *Rozendaal* bezat. — Deze DERK nam tot vrouw MARGARETHA VAN BOECOP TOT HARSLOO, uit welke hem drie dochters geboren werden, van welke de oudste ERINGARD (of ERMGARD) ELIZABETH was. Wij zullen op dit aanzienlijke adelijke geslacht nader terugkomen, bij de te geven *Beschrijving* en *Afbeelding* van het Huis *Dorth*. Vergelijk omtrent hetzelve D. v. HOOGSTRATEN en J. L. SCHUER, *Groot Algemeen Hist. Woordenboek*, Lett. D, folio 172 en 173.

(*oo*) Uit dit ridderlijke geslacht, een der oudste en aanzienlijkste van de *Veluwe*, komen reeds, in 1190, leden voor; het stond in het begin der volgende eeuw, in hoog aanzien bij Graaf OTTO II. Zie v. SPAEN, *Inleid. tot de Hist. van Gelderland*, Deel IV, bl. 177. Welke aanzienlijke mannen dit stamhuis, onder deszelfs afstammelingen, tellen mogt, leert ons de naauwkeurige geslachtlijst, voorkomende bij D. v. HOOGSTRATEN en J. L. SCHUER, in het a. w., Lett. A, folio 630—632. Ook Is. AN. NYHOFF, deelt in zijne *Verzameling van Oorkonden*, gevoegd bij zijne *Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland*, onderscheidene stukken mede, waarin leden van dit geslacht eene belangrijke rol spelen. Men vergelijke slechts: Deel II, N°. 44; Deel III, N°. 29, 31, 243 en 374.

(*pp*) Zij overleed op *Rozendaal* den 3den Augustus 1644. Zie D. v. HOOGSTRATEN en J. L. SCHUER, t. a. p.

(*rr*) ROBERT Baron VAN ARNHEM, geboren den 21sten Julij 1596, was

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Landdrost van *Veluwe*, bekleedde dit ambt echter slechts twee jaren en stierf in 1650. Zie D. v. Hoogstraten en J. L. Schuer, t. a. p.

(*ss*) Johanna Margaretha Baronnesse van Arnhem, geboren den 12den December 1636, overleden in Januarij 1721. Zie ibidem.

(*tt*) Deze Johan van Arnhem was even godvruchtig als aanzienlijk, gelijk eene menigte geschriften, meest van godsdienstigen aard, kunnen getuigen; zijne werkzaamheid moet schier voorbeeldeloos geweest zijn. Hij heeft mede onder den titel van *Gedagten en Gedigten, geestelijke en zedelijke*, in 1707, een bundel verzen uitgegeven, die beneden het middelmatige zijn. Witsen Geysbeek vermeldt hem niet. In dit zijn werk vindt men 's mans afbeeldsel door J. Baptist en de prent van *Rozendaal* in noot (*ggg*) onder N°. 3 vermeld. — Geboren op den 12den Mei 1636, uit Gerrit Baron van Arnhem, Lid van de Staten-Generaal en Vrouwe Theodora van Wassenaer van Duyvenvoorde, werd hij, in 1651, beschreven in de Geldersche Ridderschap, in 1674 Ordinairis Gedeputeerde van het Kwartier, in 1675 Rigter van *Arnhem* en *Veluwe-Zoom*, in 1684 Extra-ordinairis Raadsheer in het Hof des Vorstendoms *Gelre* en Graafschap *Zutphen*, in 1695 Burgemeester van *Arnhem* en in 1701 Landdrost van *Veluwe*. Hij ontsliep in hoogen ouderdom op *Rozendaal*, den 12den December 1716; zijne spreuk was: *qui va droit ne manque*. Vergelijk over hem verder de korte Levenschets, door J. d'Outrein, geleverd voor den 3den druk van zijn *Wegwijzer door de Heerlijkheid Rosendaal*, in 1718 te *Amsterdam* uitgegeven.

(*uu*) Lubbert Adolf Baron Torck, geboren den 5den Augustus 1687, huwde in 1723 Petronella Wilhelmina van Hoorn en stierf den 11den October 1758. Hij was Rigter van *Arnhem* en *Veluw-Zoom*, Landdrost van *Veluwe*, Eerste Extra-ordinairis Raad der Provincie *Gelderland*, Drost en Burgemeester van *Wageningen*, Rigter van *Nijbroek* en Gedeputeerde ter Admiraliteit te *Amsterdam*.

Deze en de volgende bijzonderheden, de familie Torck betreffende, hebben wij, aan de verpligtende mededeelingen van den Hoog Welgeboren Heer, tegenwoordigen eigenaar, te danken.

(*vv*) Zie Is. An. Nyhoff's *Wandelingen*, bladz. 116 en 117.

(*ww*) Vergelijk onze aanteekening (*r*) op *het Huis Amerongen*.

(*zz*) In 1674 heeft Willem III eenigen tijd zijn verblijf op *Rozendaal* gehouden, terwijl hij er in 1717 eene hertejagt is komen bijwonen, die

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

door J. D'OUTREIN bezongen werd, gelijk die gevonden wordt op bladz. 76—80 van den derden druk van 's mans *Wegwijzer*.

(*aaa*) ASSUEER JAN Baron TORCK, geboren den 12den Julij 1733, huwde in 1758 EUSEBIA Baronnesse DE ROODE VAN HEECKEREN en overleed den 21sten Februarij 1793. Hij was Lid der Edelen des Kwartiers van *Veluwe*, President-Jonker der Ampten *Ede* en *Rhede*, Opperjagermeester in het Kwartier van *Veluwe*, Regter en Dijkgraaf van *Wageningen* en *Bennekom*, Burgemeester van de stad *Wageningen*, Hoofdschout van *Maastricht*, Ordinairis Gecommitteerde wegens *Gelderland*, ter vergadering van HH. Hoogmogenden.

(*bbb*) REINHARD JAN CHRISTIAAN Baron TORCK, geboren in Julij 1775, overleden den 2den Januarij 1810, vóór 1795 Burgemeester van *Wageningen*, leidde na zijne aftreding, ten tijde der omwenteling, een ambteloos leven.

(*ccc*) GOSEWINA GEURDINA Baronnesse VAN NEUKIRCHEN *genaamd* NYVENHEIM, eene dochter van Jonkh. EVERT JAN Baron VAN NEUKIRCHEN *genaamd* NYVENHEIM en eene Baronnesse BENTICNK, werd geboren den 25sten Maart 1781 en overleed den 6den December 1830. Zij was eene bijzonder achtingswaardige en verstandige vrouw, die de liefde harer onderhoorigen in groote mate bezat.

(*ddd*) Deze, geboren op den 23sten November 1806, werd tijdens Zijner Majesteits huldigingstogt door *Gelderland*, in den Zomer van 1841, benoemd tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw.

(*eee*) *Rozendaal*, dat men ook thans nog *Roosendael* geschreven vindt, beslaat tegenwoordig eene uitgestrektheid van circa 3000 bunders en telt in 56 huizen 405 inwoners, heeft een nette kerk en eigene school. De tegenwoordige eigenaar stelt groot belang in het getrouw ter school gaan der kinderen, zoo dat hier voor het onderwijs, zelfs der armsten, geregeld gezorgd wordt. Na de opheffing der Heerlijkheid in 1795 werd *Rozendaal* in de gemeente *Velp*, nu *Rheden* genaamd, ingelijfd, tot dat het weder eene Heerlijkheid op zich zelve werd.

(*fff*) Men kan naslaan over den Arnhemschen Predikant JOHANNES D'OUTREIN, geboren den 17den October 1662 en overleden te *Amsterdam* den 24sten Februarij 1722, alwaar hij toen Leeraar was, H. CROESE, *Kerkelijk Register der Amsterdamsche Predikanten*, bladz. 153, en PIETER DE LA RUE, *Geletterd Zeeland*, *Middelburg* 1734, bladz. 77—85. In dit berigt worden de titels der onderscheidene werken opgegeven,

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

door dien onvermoeiden Godgeleerden uitgegeven. Als Dichter had hij meer goeden wil en naauwkeurigheid, dan andere verdiensten, waarom WITSEN GEYSBEEK in het 5de Deel van zijn *Anthologisch en Critisch Woordenboek van Nederl. Dichters*, hem teregt een *zeer middelmatig Poëet* noemt.

(*ggg*) Dit boekske, het eerst in 1700 gedrukt, in 1713 herdrukt en in 1718 ten derdemale uitgegeven, is, wat den laatsten druk betreft, merkwaardig, om den uitvoerigen platte-grond en de 19 prentverbeeldingen die in hetzelve voorkomen, en die *Rozendaal* naauwkeurig doen kennen, gelijk het toenmaals zich vertoonde.

De platte-grond is geteekend door B. ELSHOF, gegraveerd door J. SMIT en uitgegeven bij G. VAN KEULEN te *Amsterdam*, in groot folio, en bevindt zich in de verzameling van onzen geëerden vriend Mr. J. T. BODEL NYENHUIS, met de navolgende andere platen:

2°. 't Huis te Rosendaal, in 1670. A. RADEMAKER, fec. octavo.

3°. Het huis van *Rosendaal*, langw. 4to. Het midden gebouw, draagt hier en op N°. 2 het jaartal 1615, aan de zuidzijde.

4—21. Achttien verschillende gezigten van het huis en park te *Rosendaal, Amst.* P. SCHENK, cum pr. 4to.

22—37. Zestien gezigten van het huis en park van *Rosendaal* (meerendeels gevolgd naar de voorgaande), zonder adres, 4to.

38°. Het Lusthuis op den Koningsberg bij *Rosendaal*, ontworpen door (D.) MAROT, in 1702, octavo.

39°. Chateau de *Rosendaal*, Lithographie DE JOBARD, (*Châteaux et Monumens des Pays-Bas*), *Bruxelles*, 1826—1830, 4to.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

door dien Dichter had hij
meer goed nsten, waarom
Witsen C ch en Critisch
Woordenl er middelmatig
Poëet noe
(ggg) D 13 herdrukt en
in 1718 t n druk betreft,
merkwaar prentverbeeldin-
gen die auwkeurig doen
kennen, g
De plat raveerd door J.
Smit en u groot folio, en
bevindt z iend Mr. J. T.
Bodel Ny
2°. 't I c. octavo.
3°. He gebouw, draagt
hie de.
4—21. Ac k te *Rosendaal*,
A
22—37. Z endaal (meeren-
de 4to.
38°. H ontworpen door
(D
39°. Cl , (*Châteaux et*
M 30, 4to.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf